POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tuula Lohtander

LAPSIPERHEIDEN ARJEN TUEN TARPEITA JA PERHETYÖN KEHITTÄMINEN NURMEKSESSA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2012

Sisältö

Tiivistelmä
Abstract

1 Johdanto ... 5
2 Suomalainen perhe ... 6
2.1 Tilastotiedot vuodelta 2010 ... 6
2.2 Perhe käsitteenä ... 7
2.3 Vanhemmuus ... 8
2.4 Lapsiperheen arki ... 11
2.5 Lapsiperheiden arjen tuen tarpeita ... 13
3 Perhetyö ... 14
3.1 Perhetyön määritelmiä ... 14
3.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö ... 17
3.2.1 Varhainen puuttuminen ja tukeminen ... 19
3.3 Lastensuojelun perhetyö ... 21
4 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus ... 22
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ... 22
4.2 Tutkimusmenetelmä ... 22
4.3 Teemahaastattelu ... 23
4.4 Aineiston analyysi ... 24
5 Tutkimustulokset ... 26
5.1 Arjen tuen tarpeet perheissä ... 26
5.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön kehittäminen Nurmeksessa ... 31
6 Pohdinta ... 34
6.1 Tutkimustulosten tarkastelu ... 34
6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys ... 36
6.3 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu ... 37
6.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämistoimet ... 38
LÄHTEET ... 39

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Sisältöanalyysi

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU	**OPINNÄYTETYÖ** **Joulukuu2012** **Sosiaalialan koulutusohjelma** Tikkarinne 9 80200 JOENSUU p. (013) 260 6600

Tekijä
Tuula Lohtander

Nimeke
Lapsiperheen arjen tuen tarpeita ja perhetyön kehittäminen Nurmeksessa

Tiivistelmä

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää alle kouluikäisten lasten perheiden arjen tuen tarpeita perhetyötä tekevien työntekijöiden saamien kokemusten ja näkemyksen perusteella Nurmeksessa. Samalla työssä selvitettiin, millaisia kehittämisen tarpeita työntekijöiden mielestä perhetyössä on Nurmeksessa.

Opinnäytetyö oli luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen työ. Tutkimusaineistoa kerättiin haastattelemalla kunnan, terveyskeskuskuntayhtymän ja seurakunnan perhetyötä omassa työssään tekeviä työntekijöitä.

Arjen tuen tarpeet nurmekselaisilla alle kouluikäisten lasten perheillä liittyvät konkreettiseen kotipalvelun apuun sekä neuvontaan kodinhoitamiseen liittyvissä asioissa. Vanhemmuuden tukemisessa, vertaistuessa erityisesti erityislasten vanhemmilla, parisuhdeongelmissa ja sosiaalisten verkostojen luomisessa perheet tarvitsevat tukea. Perhetyötä haluttiin kehittää siten, että kaupunkiin perustettaisiin perhetyöntekijän tehtävä. Kotipalveluun haluttiin lisäresursseja perheiden auttamiseksi perheiden tarpeita vastaavasti.

Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää perhetyöntekijän tehtäviä suunniteltaessa ja kehittäessä. Perhetyöntekijän tehtävä on päätetty perustaa Nurmeksen terveyskeskuksen neuvolan yhteyteen 1.6.2013 alkaen.

Kieli suomi	Sivuja 43 Liitteet 2 Liitesivumäärä 2

Asiasanat
perhe, perhetyö, ennaltaehkäisevä perhetyö, vanhemmuus, varhainen puuttuminen

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
December 2012
Degree Programme in Social Services
Tikkarinne 9
FIN 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6600

Author
Tuula Lohtander

Title

Families' needs of support in their every day life and developing family work in Nurmes

Abstract

The goal of this thesis was to find out families' needs of support and guiding in their every day life in Nurmes. The main target group where those families who have children under 6 years. The other goal was to examine needs' of developing of preventive family work in Nurmes.

The study was carried out as a qualitative research. The material for this study was gathered during the summer 2012 by interviewing workers in Nurmes municipality, health care centre and Lutheran church. All workers, which were interviewed, work in family work.

The results showed that families needs of support in their every day life are related to concrete need of home-help service and guiding in housekeeping. Support of parenthood, need of peer support, help in problems of intimate relationship and creating social networks. Interviewed workers liked to develop family work in Nurmes by increasing resources in home care service and recruiting a family worker in Nurmes.

The results of this study can be utilized when town is planning and developing the tasks of family worker. The town council of Nurmes decided to recruit a family worker from 1.6.2012 in Nurmes health care centre.

Language	Pages 43
Finnish	Appendices 2
	Pages of Appendices 2

Keywords

family, family work, preventive family work, parenthood, early interference

1 Johdanto

Lapsiperheiden hyvinvoinnista ollaan huolestuneita yhteiskunnassamme. Kuntien perhetyön tavoitteena on lapsen hyvän kasvun ja turvallisen vanhemmuuden edistäminen. Lapsiperheiden peruspalveluita on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana karsittu. Neuvoloiden perhevalmennusta ja neuvoloiden kotikäyntejä on vähennetty sekä kotipalvelua ajettu alas. Vanhemmuuteen valmentaminen kuitenkin ehkäisee lapsen käytösongelmia ja kotiavun saaminen vahvistaa myönteistä vanhemmuutta. (Nurmeksen kaupunki 2012; Niskanen 2012, 16–21; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004b, 13–15.)

Perheen sosiaaliset ongelmat ja syrjäytyminen jättävät lapsiin, myös nuoriin, jälkiä. Olennaista on, että lasten ja perheiden ongelmiin puututaan riittävän varhain. On myös tärkeää aloittaa perheen tukeminen riittävän varhaisessa vaiheessa. Lapsuuden ja nuoruuden tulisi olla turvallinen ja terveyttä edistävä elämänvaihe. Vanhemmuuden tukemisen tavoitteena elämän taitekohdissa on ongelmien ehkäiseminen. Varhaisen tuen ja avun tarjoaminen tulisi olla helposti saatavana koko perheelle, lapsille ja vanhemmille, eri elämäntilanteissa ja kriisitilanteissa. (Wilskman 2012, 22–25.)

Opinnäytetyöni aiheena oli selvittää alle kouluikäisten lasten perheiden arjen tuen tarpeita Nurmeksessa. Tämän lisäksi työssä selvitettiin millä tavoin haastatellut työntekijät haluaisivat perhetyötä kehitettävän Nurmeksessa. Tutkimukseen haastateltiin lapsi- ja perhetyötä tekeviä viranhaltijoita Nurmeksen kaupungista ja Nurmeksen ja Valtimon terveydenhoidon kuntayhtymästä sekä Nurmeksen evankelis-luterilaisesta seurakunnasta.

Idean aihevalintaani sain syksyllä 2011 Nurmeksen kaupungin luottamushenkilöiltä ja viranhaltijoilta. Syksyllä 2011 Nurmeksen kaupungissa mietittiin keinoja lapsiperheiden varhaisen tukemisen kehittämiseksi ja parantamiseksi. Syksyllä 2012 Nurmeksen kaupunki päätti valtuustoseminaarissaan perustaa perhetyöntekijän tehtävän Nurmeksen terveyskeskuksen neuvolaan vuoden 2013 aikana. (Nurmeksen kaupunki 2012.)

Suomessa lapsiperheiden hyvinvointia on perinteisesti tarkasteltu neuvolatoiminnassa. Lapsen kasvun ja kehityksen seuranta on ollut neuvolatyön yksi tärkeimmistä tehtävistä. Lisäksi perheille annetaan tarvittavaa neuvontaa ja ohjeita, jotka liittyvät lapsen kehitykseen ja kasvuun. Vanhemmat ovat pääosin melko tyytyväisiä neuvolapalveluihin, mutta toivovat neuvoloilta enemmän aikaa ja perheen tarpeista lähtevää yksilöllistä tukea. He toivovat myös keskustelua parisuhteesta, vanhemmuudesta ja mahdollisuutta vertaistukeen. Alle kouluikäiset lapset ja lapsiperheet tavoitetaan parhaiten neuvoloiden kautta. Lastenneuvoloissa terveydenhoitajat tapaavat pienten lasten perheet yhteensä noin 15- 20 kertaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004b, 14–18.)

2 Suomalainen perhe

2.1 Tilastotiedot vuodelta 2010

Suomessa Tilastokeskuksen mukaan perheeksi määritellään enintään kahden sukupolven muodostama yksikkö, jossa henkilöt asuvat samassa asuntokunnassa. Tilastokeskuksen tilastoissa perheen muodostavat yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen tai avio- tai avopuolisot tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole yhteisiä lapsia. Avoparit määritellään yhdessä asumisen perusteella. Lapsiperheiksi luokitellaan perheet, joissa on alle 18-vuotiaita lapsia. Yksin asuva henkilö ei tilastokeskuksen mukaan muodosta perhettä. (Tilastokeskus 2011.)

Suomessa oli vuoden 2010 lopussa 1 455 000 perhettä. Perheisiin kuului 76 prosenttia väestöstä eli 4 065 000 henkilöä. Vuonna 1990 perheisiin kuului vielä 82 prosenttia väestöstä. Kaksi kolmasosaa perheistä oli avioparien perheitä, avoparien perheitä oli 22 prosenttia ja yhden vanhemman perheitä 12 prosenttia. Saman sukupuolen rekisteröityjen parien perheitä oli 1 601. Lapsiperheitä (perheessä alle 18-vuotiaita lapsia) oli 582 000. Lapsiperheisiin kuuluu 40 prosenttia väestöstä. (Tilastokeskus 2011.)

Lapsiperheessä asui vuodenvaihteessa 2010–2011 kotonaan keskimäärin 1,83 lasta. Yksinhuoltajaperheet Suomessa ovat pääosin äidin ja lasten muodostamia perheitä. Lähes viidesosa suomalaisista lapsiperheistä on yksinhuoltajaäitien perheitä. Alle kolmessa prosentissa lapsiperheitä lasten kanssa asuu pelkästään isä. Avioerojen lisääntyminen ja lapsen hankkiminen yksin keinoalkuisesti sekä adoption kautta ovat syitä, jotka ovat kasvattaneet yksinhuoltajien määrää. (Tilastokeskus 2011;Vilén, Hansen, Janhunen, Kytöpuu, Salo, Seppänen, Tapio 2010, 14.)

Saman sukupuolen rekisteröity pari on vanhempina 267 lapsiperheessä. Uusperheitä oli vuoden 2010 lopussa hieman yli 53 000. Noin puolet uusperheiden vanhemmista oli avoliitossa ja puolet avioliitossa. Uusperheet ovat perheitä, joissa toisella tai molemmilla avo- tai aviopuolisoilla on alle 18-vuotias lapsi tai lapsia aikaisemmasta avo- tai avioliitosta. Näitä lapsia oli 77 000. Uusperheessä on kyse eronneiden tai leskeksi jääneiden uudesta liitosta, jossa on mukana lapsia aikaisemmasta parisuhteesta ja mahdollisesti myös yhteisistä lapsista. (Tilastokeskus 2011; Vilén ym. 2010, 14.)

2.2 Perhe käsitteenä

Kulttuurimme säätelee käsityksiä siitä, mikä on perhe. Suomalaisessa, kuin myös yleensä länsimaisessa, kulttuurissa erotetaan yleensä perhe ja sukulaiset. Suomessa perheeseen katsotaan kuuluvan vain vanhemmat ja kotona asuvat lapset. Ihmiset määrittävät itse perheensä, joten samaan perheeseen kuuluvilla henkilöillä voi olla erilaisia käsityksiä ja määrityksiä omasta perheestään. Perhe on kuitenkin olemassa oleva koti, läheisiä ihmisiä, sukulaisuussuhteita ja perheen eri sukupolvia. (Pohjola 2005, 47–50; Vilén ym. 2010, 10.)

Perheenjäsenillä on sosiaaliset, tunteenomaiset ja juridiset suhteet toisiinsa ja kaikki perheet ovat yksilöllisiä muodoltaan, rakenteeltaan sekä sisäisiltä prosesseiltaan. Nykyperhe on muuttuva yksikkö, jossa uudet perhemuodot ovat tuottaneet sukulaisuudelle uusia muotoja, esimerkiksi uusperheet ja monivanhempaiset perheet. Perhesanaan liittyy ihmisten mielissä hyvinkin voimakkaasti erilaisia tunteita ja arvoja.

Perheen syntymiseen vaikuttaa ihmisten yhteenkuuluvuuden tunne. (Vilén ym. 2010, 10.)

Perhesuhteet ovat merkittävimpiä ihmisen elämään vaikuttavia suhteita. Ne eroavat muista läheisistä ihmissuhteista konkreettisesti perheeseen liittyvien velvoitteiden, luottamuksen ja vastuiden kautta. Lisäksi perhesuhteita ohjaavat lait ja muut institutionaaliset rakenteet, ja ne ovat vahvojen kulttuuristen, yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja yksilöllisten merkitysten ympäröimiä. Ihmiset elävät monia perhesuhteita samanaikaisesti, esimerkiksi isänä, tyttärenä, poikana, puolisona ja ex-puolisona. Nykypäivän suomalaiset elävät perhesuhteiden verkostoissa, jotka ovat ylisukupolvisia ja monikerroksisia. (Vilén ym. 2010, 10.)

Perheen yksityisyys on kuitenkin vähentynyt erilaisten hallinnollis-byrokraattisesten toimenpiteiden takia. Yhteiskunnalla on lakeihin perustuva oikeus puuttua perheen sisäisiin asioihin usealla tavalla, joista lastensuojelu on yksi merkittävimmistä. Toisaalta perhe on yhteiskunnallinen ilmiö, joka muodostuu kansalaisten vapaasta tahdosta. Perhe on siis aina jollain tavalla hallinnollisten ja eri instituutioiden hallinnan ulkopuolella, vaikka sitä määritteleekin joukko lakeja, asetuksia, sosiaalisia normeja ja arvoja. (Koivula 2004, 74–75; Lammi-Taskula 2011, 17–18; Sevón & Notko 2008, 13–14; Vilén ym.2010, 10.)

2.3 Vanhemmuus

Vanhemmuus on aina suuri muutos ja se on elämän pituinen rooli, joka alkaa lapsen syntymästä. Elämäntilanne ja se, alkaako vanhemmuus suunniteltuna vai ennakoimattomana, vaikuttavat siihen, millaisia tuntemuksia uudessa elämäntilanteessa koetaan. Mikäli vanhemmilla ei ole kokemusta lapsista tai lapsenhoidosta, voi uusi tilanne aiheuttaa epävarmuutta ja pelkoja. Lapsen tarvitsevuus herättää kokemuksia omasta merkityksellisyydestä ja siitä, miten tarpeisiin on vanhemman omassa lapsuudessa vastattu. Omasta lapsuudesta tulevat muistikuvat siitä, miten omat vanhemmat ovat osanneet luoda turvallista ja miellyttävää oloa, helpottavat ymmärtämään lapsen tarpeita ja vastaamaan niihin. Vanhempi käy läpi oman lapsuutensa

vaiheita ja kokemuksia lapsena olemisesta ja yrittää palauttaa mieleensä, miten hän koki asioita ja millä tavalla hän sai olla tarvitseva. Usein nämä muistikuvat auttavat löytämään keinoja oman lapsen kohtaamiseen ja lapsen tarpeiden ymmärtämiseen tai toimivat estävänä tekijänä vanhemmuuden tyydyttävässä toteutumisessa. Vanhemmuus ei ole koskaan valmis asia: täydellistä vanhemmuutta ei ole eikä sellaiseen ole tarvetta. Olennaista vanhemmuudessa on aito rakkaus ja välittäminen. Merkittävää on, että vanhempi oppii nauttimaan lapsestaan ja arvostamaan tätä. (Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen, Vilén 2010, 126–129, 132.)

Erilaiset roolit kuuluvat laajaan ja monimuotoiseen vanhemmuuteen. Vanhemmuuden rooleja ovat rakkauden antaja, rajojen asettaja, ihmissuhdeosaaja, elämänopettaja ja huoltaja. Roolit muuttuvat lapsen iän, kehitystason ja perhetilanteen mukana. Vanhemmuus on hyvin yksilöllistä ja moniulotteista toimintaa kun siihen liitetään vielä yhteiskunnalliset ja perheen sisäiset asiat, mahdollisuudet, uhat ja odotukset. Huoltajan rooli pienelle lapselle on tärkeä arkielämän ja säännöllisen perhe-elämän ylläpitämisessä ja rutiinien muodostumisessa. Vanhemman tehtävä on pitää huolta lapsesta, tukea lapsen kasvua ja ohjata lasta. Tehtävä on vaativa, mutta se tuo mukanaan onnellisuutta, vaikka siihen voi liittyä myös epävarmuutta ja heikkoutta. Vanhemmuuden jakaminen ja verkostoituminen toisten samassa elämäntilanteessa olevien kanssa voi antaa uskoa ja voimaa. (Koivula 2004, 77–79; Vanhempainliito 2012.)

On muistettava, että kaikilla lapsilla on aina kaksi vanhempaa. Vanhemmat eivät aina asu yhdessä, toinen tai molemmat vanhemmat voivat olla kuolleet tai lapsi ei tiedä vanhemmistaan mitään. Vanhemman ja lapsen välinen suhde on kuitenkin aina olemassa jossakin muodossa, ainakin lapsen mielikuvissa. Huoltajuuskäsite kuuluu vanhemmuuteen, mutta lapsen viralliseksi huoltajaksi voidaan määritellä myös perheen ulkopuolinen henkilö. Lapsen huoltajaa voidaan muuttaa vanhempien kanssa sopimalla tai oikeuden päätöksellä. Lapsen huolto päättyy, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai menee naimisiin. (Tapio ym. 2010, 126–129; Vilén ym. 2010, 10–11.)

Vanhemmuutta voidaan tarkastella biologisen, juridisen ja psyykkisen vanhemmuuden näkökulmasta. Biologinen vanhemmuus liittyy lapsen ja vanhemman biologiseen suhteeseen. Juridinen vanhemmuus puolestaan liittyy yhteiskunnan antamiin

oikeuksiin ja velvollisuuksiin vanhemmuudesta. Juridinen vanhemmuus määräytyy lähtökohtaisesti biologisen vanhemmuuden perusteella. Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa, tulee isän vanhemmuus vielä toistaiseksi todeta erikseen. Adoptiossa vanhemmat saavat juridisen vanhemmuuden eli vanhemman oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät lapsen adoptiovanhemmille. (Vilén ym. 2010, 10–11.)

Psyykkinen vanhemmuus tarkoittaa lapsesta huolehtivaa aikuista, jonka lapsi kokee tunnetasolla vanhemmakseen. Psyykkinen vanhempi on aikuinen, johon lapsi luottaa. Sosiaalinen vanhemmuus viittaa lapsen arjessa elävään aikuiseen, joka huolehtii lapsen arjesta olennaisella tavalla. Sosiaalinen vanhempi voi olla esimerkiksi henkilö, joka vie lasta harrastuksiin tai opettaa lapselle arvoja ja toimintamalleja. (Vilén ym. 2010, 10–11.)

Sukupuolisidonnaisuus ei enää nykyisin liity vanhemmuuteen. Rekisteröidyille pariskunnille mahdollistui niin sanottu sisäinen adoptio-oikeus vuonna 2009. Lainsäädäntö tukee edelleen ydinperheideaa, jossa vanhemmuus muodostuu kahden aikuisen ihmisen jakamana. Todellisuudessa moni lapsi elää tällä hetkellä myös niin sanotuissa kolmiapila- ja neliapilaperheissä, joissa lapsilla on useampia vanhempia. Kolmi- ja neliapilaperheillä tarkoitetaan perheitä, joissa naispari tai nainen ja homomies tai miespari on perustanut perheen yhdessä. (Johansson & Berg 2011, 16–17; Terveydenhoitajaliitto ry. 2011)

Eronneiden vanhempien kohdalla vallitsevana kulttuurisena, ammatillisena ja lainsäädännöllisenä ihanteena on eron jälkeen jatkuva vanhempien kesken jaettu vanhemmuus eli yhteishuoltajuus. Nykypäivän Suomessa lapset jäävät eron jälkeen tavallisesti asumaan äidin luo ja valtaosasta isiä tulee eron yhteydessä etävanhempia ja elatusvelvollisia. Sukupuoli kietoutuu monilla monimutkaisilla tavoilla eron yhteydessä tehtäviin ratkaisuihin, vanhempien ja lasten arkeen ja eron jälkeisiin perhesuhteisiin. Avio- ja avoerojen määrä on noussut Suomessa viime vuosina, varsinkin 1990- luvulla ja sen jälkeen solmituissa liitoissa. Avioliitto kestää keskimäärin 11 vuotta Suomessa. Helsingin seudulla avioliitot kestävät keskimäärin seitsemän vuotta. Noin joka kolmas avioliitto päättyy avioeroon ja vuosittain noin 30 000 lasta kokee avioeron. (Kuronen & Hokkanen 2008, 27.)

Monenlaiset riskitekijät kuuluvat vanhemmuuteen, joista yleisimpiä ovat psyykkinen sairaus, päihderiippuvuus sekä huono tai epäsopiva tapa tai puutteellinen kyky hoivata lasta. Peruselinoloihin liittyvä puute, sosiaalinen eristäytyneisyys, asosiaalisuus ja vanhempien alhainen koulutustaso saattaa myös vaikuttaa lapsen hyvinvointiin. Riskitekijöistä huolimatta pääsääntöisesti kaikki vanhemmat haluavat lapselleen hyvää. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen 2012, 40–41; Tapio ym. 2010, 132.)

2.4 Lapsiperheen arki

Arjessa selviytyminen on perheelle subjektiivinen kokemus. Vanhempien edellytetään ja oletetaan selviytyvän perheen lasten hoidosta, ruokataloudesta, kodin siisteydestä ja omien asioiden hoitamisesta. Odottamattomat tilanteet ja muutokset elämässä saattavat kuitenkin horjuttaa perheen arkea ja totuttuja rutiineja. Arjen hallinta muodostaa merkittävän osan perheen elämänhallinnasta. Elämänhallinta ymmärretään sisäiseksi voimavaraksi, tunteeksi mahdollisuuksista ja kyvyistä vaikuttaa omaan elämään ja sopeutua elämän eri tilanteisiin. Arki ja sen pyörittäminen luo perhe-elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Arki käsittää kodinhoitoon, talouteen ja vanhemmuuteen liittyviä tehtäviä. Lasten hyvinvoinnin kannalta olennaista on arjen turvallisuus, mikä perustuu säännölliseen vuorokausirytmiin, hoivaan ja huolenpitoon, unen, ruokailun ja ulkoilun toistumiseen ennakoitavasti. (Järvinen ym. 2007, 84–88.)

Keskeinen perheen arjen toimintaa ohjaava tekijä on perheen aikataulujen yhteensovittaminen. Lapsiperheen arjen aikaan vaikuttavat eniten työelämän aika (työaika, päivätyö tai vuorotyö, kokopäivä- tai osa-aikatyö, etätyö, lomat, matkatyö, työmatkat, päivähoito ja koulu), markkinoiden aika (kauppojen ja muiden palveluiden aukioloajat), erilaisten instituutioiden aika (työ-, koulu-, hoito- ja harrastusajat), kotitalouden ajat (kotitöiden syklit) ja perheenjäsenten henkilökohtainen aika (uni- ja nälkärytmit, ajankäyttö yhdessä ja yksin). Arkea kuvaa syklisyys, jossa tietyt tilanteet ja rutiinit toistuvat päivittäin ja viikoittain. (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 30–33; Salmi & Lammi-Taskula 2004, 11–15.)

Työelämä on muuttanut perheiden arkea merkittävästi viime vuosikymmenien aikana. Merkittävin muutos koskee työn ja perheen välistä rajaa, joka on tullut häilyvämmäksi. Työnteko ei enää rajoitu pelkästään työpaikoille, vaan yhä useammin töitä tuodaan kotiin. Työ ei kuitenkaan ole ainut perheen arkea hankaloittava asia, vaan vapaa-ajanvietto harrastuksineen, kuljetuksineen ja kotitöineen kuormittaa perheitä. Ajassamme on myös monia muita tekijöitä, jotka voivat hankaloittaa arjen toimivuutta. Työn epävarmuus, kiireisyys ja henkinen vaativuus voivat haitata perheen elämää, parisuhdetta sekä vanhemman ja lapsen suhdetta. Toimeentulo on huolenaihe monissa lapsiperheissä. Lapsiperheiden taloudellista asemaa ovat huonontaneet tuloerojen kasvu, tulonsiirtojen heikentyminen ja muutokset verotuksessa. (Lammi-Taskula & Salmi 2004, 30–33; Salmi & Lammi-Taskula 2004, 11–15; Rönkä, Malinen, Lämsä 2005, 12, 15–17, Kinnunen, Malinen, Laitinen 2009, 126–127.)

Maritta Törrösen (2012) tutkimuksen mukaan päiväohjelmat ovat hyvin samankaltaisia eri perheissä. Kohtalaisen säännöllinen päivärytmi lisää lapsen turvallisuuden tunnetta arjessa. Tärkeää päivärytmissä on riittävän unen turvaaminen lapselle, mutta myös vanhemmille, säännöllinen ruokarytmi ja riittävä ulkoilu ja liikunta. Näiden asioiden määrä vaihtelee yksilöllisesti ja iän mukaan. Lasten nukkumaanmenon jälkeen alkaa vanhempien yhteinen aika, joka kuluu pääasiassa kuulumisten vaihtamiseen ja television katseluun. Useimmat vanhemmat arvostavat arkeen kuuluvia tiettyjä rutiineja ja siihen liittyviä levollisia hetkiä niin aikuisille kuin lapsillekin. (Törrönen 2012, 47–48, 50.)

Toimivassa ja hyvinvoivassa perheessä jaetaan onnistumisen kokemuksia ja pystytään puhumaan myös vaikeista asioista. Perheen hyvinvointia lisää, jos kaikilla perheen jäsenillä on lupa ilmaista perustunteita ja tunteita myös käsitellään. Toimivassa perheessä jokainen mukautuu muiden perheenjäsenten tarpeisiin unohtamatta omia tarpeitaan. Päätösvalta ja vastuu perheen hyvinvoinnista on aina aikuisilla, lapsille annetaan vähitellen vastuuta kehitystasojen mukaan. Perhe voi kuitenkin kohdata kriisejä ja perheenjäsenelle tai koko perheelle voi tapahtua suuria muutoksia. Tällöin on olennaista, että perheellä on ydinperheen ulkopuolisia tukiverkostoja. Jos luonnollisia tukiverkostoja ei ole, korostuu viranomaisverkostojen merkitys. (Vilén ym. 2010, 12.)

2.5 Lapsiperheiden arjen tuen tarpeita

On arvioitu, että noin 70 % perheistä ja lapsista voi hyvin, eikä heillä ole erityistä tuen tarvetta. Erityisen tuen tarvetta arvioidaan olevan noin 10- 30 % perheistä. Noin 10 % alle kouluikäisistä lapsista kasvaa perheissä, joissa on lasten psykososiaalista kasvua ja kehitystä haittaavia tai vaarantavia ongelmia. Yksi pulma nykyyhteiskunnassa on vanhempien välinpitämättömyys lapsista ja lapsen ja vanhemman kiintymyssuhteen ongelmat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 98.)

Alle kouluikäisten lasten perheiden tuen tarpeet ovat usein tutkimusten mukaan samansuuntaisia. Vanhemmuuteen liittyviä ongelmia ovat äitien ja isien uupumus, epävarmuus tai tietämättömyys vanhempana, arjen hallinta ja äidin masennus. Vanhemmilla voi olla kielteisiä tunteita tai muita kiintymyssuhteen ongelmia lastaan kohtaan tai vanhemmuudesta on kadonnut ilo. Jotkut vanhemmat tarvitsevat tukea lapsen tarpeiden tunnistamiseen ja itsetuntonsa vahvistamiseen vanhempana. Lapsen kasvatukseen ja hoitoon liittyvät pulmat voivat johtua lapsen käyttäytymiseen, luonteeseen, itsetuntoon, nukkumishäiriöihin, imetykseen, hoidon ongelmiin ja rajojen asettamiseen liittyviin asioihin. (Järvinen ym. 2012, 40–41; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 98; Tapio ym. 2010, 132.)

Perhetyössä vanhemmuutta voi arvioida ja tukea esimerkiksi vahvistamalla vanhemman kykyä toimia oikein lapsen kehityksen eri vaiheissa, kykyä huolehtia lapsen fyysisestä ja psyykkisestä turvallisuudesta, kykyä huolehtia lapsen perushoidosta, kuten ruokailusta, hygieniasta ja päivärytmistä, kykyä hoitaa sairasta lasta ja kykyä nähdä lapsessa jotain hyvää ja kehua lasta. Käytännössä vanhemmuuden vahvistamisen kulkee käsi kädessä koko perheen tukemisen kanssa. Vanhempien tukeminen lapsen kasvatuksessa on yksi perhetyön perustehtävistä. (Järvinen ym. 2012, 40–41; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 98; Tapio ym. 2010, 132.)

Vanhempien parisuhdetta koettelevat yhteisen ajan puute, keskinäiset ristiriidat, puutteellinen kyky keskustella asioista, avo- tai avioeroprosessi sekä aikaisempiin avo- ja aviosuhteisiin liittyvät ongelmat. Elämäntilanteeseen puolestaan liittyvät

ongelmat ovat sosiaalisten verkostojen puutteellisuus, taloudellinen tilanne, elämäntilanteen muutos, asumiseen ja ympäristöön liittyvät tekijät ja vaikeus saada tilapäistä lasten- ja kodinhoidon apua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 98.)

Lapsiperheissä voi olla myös lapseen liittyviä erityistilanteita, joissa perheet tarvitsevat tukea ja joihin kannattaa puuttua aktiivisesti. Erityistilanteita ovat keskoslapsen syntyminen, itkuinen vauva, temperamentiltaan vaativa lapsi, pitkäaikaisesti sairas tai paljon sairastava tai vammainen lapsi, ylipainoinen lapsi, lapsen infektionkierre ja toistuvat korvatulehdukset, lapsen käytöshäiriöt ja mielenterveysongelmat sekä neurologisen kehityksen erityisvaikeudet ja oppimishäiriöt. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 211–227.)

3 Perhetyö

3.1 Perhetyön määritelmiä

Perhetyö kokonaisuutena on yhteistyötä moniammatillisena yhteistyönä eri viranomaistahojen kesken, perheen kanssa tehtävää työtä tai verkostojen yhteistyön koordinointia. Se on kaikkea toimintaa, jossa työotteena on perhekeskeisyys ja perhelähtöisyys sekä interventiota perheeseen. (Uusimäki 2005, 40.)

Laajasti katsottuna perhetyöksi voidaan katsoa kaikki työ, jota perheiden kanssa tehdään. Perhetyötä voidaan toteuttaa monilla eri tahoilla, kuten sosiaalityössä, päivähoidossa, neuvoloissa, koulussa, laitoksissa, kotipalvelussa ja kolmannella sektorilla seurakunnissa ja järjestöjen toteuttamina. Myös perheterapia sekä leireillä ja laitoksissa tehtävä perhekuntoutus on perhetyötä. Perhetyöllä voidaan tarkoittaa monia erilaisia työmuotoja, joita voidaan toteuttaa perhetapaamisina, keskusteluina, kotikäynneillä, kerho- ja leiritoiminnassa sekä perhekuntoutuksessa. Perhetyöntekijän lisäksi perhetyötä voivat tehdä maallikot ja erilaiset vapaaehtoistyöntekijät. Perhetyöksi voidaan katsoa myös valistus- ja tiedotustyö, joka jollain tavalla hyödyttää perhettä. (Vilén ym. 2010, 24–25, Järvinen ym. 2007, 24–25, 32–34.)

Perheille tarjotut palvelut ja palvelumuodot ovat kuntakohtaisia ja jokainen kunta voi itse päättää tarjoamistaan palveluista kuntalaisilleen. Yleisimpiä kunnassa perhetyötä tekeviä tahoja ovat äitiys- ja lastenneuvola, neuvolan perhetyö, varhaiskasvatuspalvelut, perusterveydenhuollon psykologit (neuvolapsykologit), koulussa tehtävä perhetyö (oppilashuoltoryhmä), kasvatus- ja perheneuvola, lapsiperheiden kotipalvelu, lastensuojelun palvelujärjestelmä/lastensuojelun sosiaalityö, lastensuojelun perhetyö, joka on osa lastensuojelun palvelujärjestelmää, lapsen sijoitus ja perhekuntoutus (osa lastensuojelun palvelujärjestelmää) sekä sosiaalipäivystys (osa lastensuojelun palvelujärjestelmää). (Vilén ym., 2010, 29–32.)

Kuntien lisäksi palveluja tarjoavat seurakuntien perhetyö, perheasiain neuvottelukeskus (osa seurakunnan perhetyötä), järjestöjen, yhdistysten ja yksityisten tahojen tekemä perhetyö, erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kuntoutukseen liittyvät perhetyön palvelut ja moniammatilliset perhetyön verkostot ja perhekeskukset. (Vilén ym., 2010, 29–32.)

Perhetyöhön liittyy haasteena ennakoimattomuus ja perheiden elämäntilanteiden ennalta-arvaamattomuus. Perhetyössä on myös vaikea osoittaa, mitä seurauksia tai vaikutuksia milläkin toimenpiteellä on ollut. Perhetyön tulokset näkyvät usein vasta vuosienkin viiveellä. Perhetyön tavoite ja lähtökohta on arkinen ja matalan profiilin asia perheissä. Työn tehtävänä on tukea perheitä selviytymään arjessa, rohkaista elämässä eteenpäin, auttaa sietämään elämän erilaisia asioita sekä lievittää elämänkokemuksen kautta kypsynyttä tietoa ja taitoa. Perhetyöllä pyritään erityisesti sosiaaliseen, taloudelliseen, fyysiseen ja emotionaaliseen vahvistamiseen. Lähtökohtana perhetyössä tulee aina olla toivon näkemys ja ilon tuottaminen. (Uusimäki 2005, 40.)

Uudessa lastensuojelulaissa perhetyö määritellään yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Perhetyöllä voidaan tarkoittaa perheiden kanssa yleensä tehtävää työtä tai perheiden kanssa heidän kotonaan tehtävää työtä. Työ on perhetyöntekijän ammatillista, tavoitteellista työtä perheen tukemiseksi erilaisissa elämäntilanteissa ja se muodostuu sen mukaan missä, millaisissa tilanteissa ja millä tavoitteilla työtä tehdään. Perheen tukemiseksi lähdetään perheen tarpeista heidän tarpeisiinsa vastaten. Työ on toisaalta työtä asiakasperheen epävirallisena tukena ja toisaalta perheen laajempaa tukemista

ja puuttumista perheen elämään erilaisten virallisten väliintulojen kautta. Virallisilla väliintuloilla voidaan tarkoittaa lastensuojelullisia, perheterapeuttisia tai ennaltaehkäiseviä palveluja. Monesti perhetyön kautta vaikeat tilanteet perheissä saadaan näkyviksi. Perhetyöksi voidaan katsoa kaikki perheiden kanssa tehtävä työ, joka on muutakin kuin lastensuojelua. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä, Virolainen 2012, 12–13.)

Yhteiskunnalliset muutokset ovat haastaneet palveluiden tuottajia vastaamaan perheiden muuttuneisiin tarpeisiin. Viime vuosina on käyty keskustelua perheiden luonnollisten sosiaalisten verkostojen kaventumisesta, lasten ja nuorten ongelmien kasaantumisesta, työn ja perheen yhteen sovittamisesta, perheiden elämäntilanteiden monimutkaistumisesta ja erityispalveluiden jatkuvasta kasvusta. Perhetyö on toimintatapa, jonka ideologia perustuu perhekeskeisyyteen. Perhetyön kohteena ovat erilaiset perheet, joiden tuen ja avun tarpeet vaihtelevat ja tilanne voi olla hyvin erilainen perhetyön eri vaiheissa. Työn kesto voi vaihdella ja sitä voi olla yhdellä perheellä useamman kerran. (Järvinen ym. 2012, 15, Uusimäki 2005, 38.)

Perhetyö voidaan nähdä välillisenä ja välittömänä. Välillinen perhetyö tarkoittaa sitä, että työ tai palvelu kohdistuu perheeseen jonkun sen jäsenen kautta. Kohdistuminen voi merkitä perheen huomioimista taustalla, yhteydenottoa perheeseen, perheen kanssa yhteistyön tekemistä tai perheeseen vaikuttamista yksittäisen jäsenen kautta tai avulla. Välittömässä perhetyössä kohteena on koko perhe tai yhteisö eli työ kohdistuu enemmän koko perheeseen. Perheen sijasta kohteena voi olla kokonainen yhteisö, jolla tarkoitetaan esimerkiksi maahanmuuttajayhteisöä, saman asuinalueen perheitä tai samanlaisten ongelmien kanssa kamppailevia ihmisiä. Olennaista välittömässä perhetyössä on työn ja toiminnan kohdistaminen useaan perheen tai yhteisön jäseneen samaan aikaa hyvinvoinnin lisäämiseksi. (Vilén ym. 2010, 24–25, Järvinen ym. 2007, 24–25, 32–34, Uusimäki 2005, 31.)

Perhetyön sisältöinä voivat olla psyykkisen ja sosiaalisen vanhemmuuden tukeminen, ohjaus kasvatus- ja hoitomenetelmissä, vanhempien tukeminen ja ohjaaminen erityistä tukea tarvitsevien lasten hoidossa ja kasvatuksessa, vuorovaikutustaitojen tukeminen perheessä, arkirutiinien hallintaan ja kodin arkeen liittyvä ohjaaminen,

parisuhteen tukeminen, perheen toimintakyvyn vahvistaminen uusissa tilanteissa ja kriiseissä ja perheen ja perheenjäsenten sosiaalisten verkostojen vahvistaminen. (Vilén ym. 2010, 25–27)

Perhetyön käsitettä käytetään ja se ymmärretään monella eri tavalla. Perhetyön sisältönä nähdään usein perheen arjen tukemista ja toisaalta puuttumista perheen elämään väliintulojen avulla. Tukemisen kohteena voivat olla sekä tilapäistä tukea tarvitsevat perheet että perheet, jotka ovat olleet pitkään lastensuojelun asiakkaina. Perhetyön työskentely on usein muutokseen tähtäävää, perheiden ja erityisesti lasten hyvinvointia lisäävää tavoitteellista työskentelyä, jossa työn keskiössä on itse perhe. Lainsäädäntö ei anna selkeää kuvaa siitä, mitkä säädökset perhetyötä määrittelevät. (Uusimäki 2005, 18–19; Reijonen 2005, 10–11.)

3.2 Ennaltaehkäisevä perhetyö

Ennaltaehkäisevän perhetyön tavoitteena on ylläpitää perheen hyvinvointia ja ennaltaehkäistä riskit, joita esiintyy lyhytaikaisissa elämän muutostilanteissa. Tehtävänä on näissä tilanteissa tukea perhettä arjessa ja auttaa perhettä löytämään omat voimavaransa. Ennaltaehkäisevä perhetyö on lapsiperheen kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista tukemista. Perhettä autetaan kokonaisuutena, mutta myös perheenjäsenten yksilöllisiin tarpeisiin vastataan. (Järvinen ym. 2007, 35)

Ennaltaehkäisevän perhetyön perustehtävänä on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyö voi liittyä

- vanhemmuuden tukemiseen,
- lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen,
- kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan,
- perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa,
- perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen,
- sosiaalisten verkostojen laajentamiseen ja
- syrjäytymisen ehkäisyyn

Ennaltaehkäisevän perhetyön asiakasperheet ovat usein perheitä, joissa odotetaan lasta ja perheitä, joissa on alle kouluikäisiä lapsia. Ennaltaehkäisevää perhetyötä on alettu tehdä myös kouluissa. (Järvinen ym. 2007, 35)

Kotipalvelun perhetyö on ennaltaehkäisevää perhetyötä ja siinä korostuu varhainen tukeminen. Kotipalvelun perhetyö on myös matalan kynnyksen palvelua, jota perheiden on yleensä helppo ottaa vastaan. Tarkoituksena kotipalvelussa on auttaa perheitä silloin, kun apua tarvitaan toimintakyvyn alentumisen, perhetilanteen, väsymisen, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella arkipäivän tehtävistä suoriutumiseen. Konkreettinen tuki kotiin ennaltaehkäisee monissa tilanteissa vanhempien uupumista ja auttaa selviämään vaikeiden aikojen yli. Perheillä ei ole subjektiivista – kaikille kuuluvaa oikeutta – kotipalveluun. (Järvinen ym.2007, 35–39)

Lapsiperheiden kotipalvelu on lapsiperheille järjestettävää kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja tarvittaessa myös pitkäjänteistä tukemista. Perhe saa tukea tavanomaiseen elämään kuuluvissa arjen tehtävissä ja toiminnoissa kun perheeseen on voinut kasaantua monenlaista huolta, joka on uuvuttanut tai vaikeuttanut arjessa selviytymistä. Palveluun vai hakeutua perheen omasta aloitteesta tai aloitteen tekijä voi olla perheen lähipiiriin kuuluva henkilö tai työntekijä perheen käyttämästä palveluverkostosta. Kotipalvelun perhetyöntekijä työskentelee perheessä useamman tunnin ajan päivässä, muutamana päivänä viikossa, ennalta määrätyn lyhyen ajan. Työskentely voi olla myös pidempiaikaista esimerkiksi perheen vanhemman sairastumisen vuoksi. Lastensuojeluperheissä työskentely saattaa myös kestää pidemmän aikaa. (Järvinen ym. 2007, 35–39; Vilén ym. 2010, 31–32).

Neuvolan tehtäviin kuuluu myös ennaltaehkäisevään toimintaan osallistuminen lapsiperheiden osalta. Neuvolan perhetyössä työn sisällön tavoitteena on perheen voimavarojen vahvistaminen vanhemmuudessa, parisuhteessa, kasvatuksessa ja muissa arjen haasteissa keskusteluiden avulla alle kouluikäisten lasten perheissä. Lastenneuvolan tehtävänä on tukea ja edistää perheiden elämänhallintaa tilanteissa, joissa perhetilanteen selvittely ja perheen tukeminen edellyttävät toistuvia kotikäyntejä.

Tällaisia tilanteita ovat muun muassa vanhemman väsymys, masennus, epävarmuus hoitajana ja kasvattajana, lapsen levottomuus tai uhmakkuus tai maahanmuuttajaperheen tilanne. (Järvinen ym. 2007, 39; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 22–23; Vilén ym. 2010, 29)

Päivähoidon perhetyö on suhteellisen uusi ennaltaehkäisevän perhetyön muoto, joka toteutetaan osana varhaiskasvatuksen palveluja. Varhaiskasvatuksessa perhetyön lähtökohtana on kasvatuskumppanuus perheiden kanssa. Kasvatuskumppanuus on suhde, jossa varhaiskasvatushenkilöstö ja vanhemmat tietoisesti sitoutuvat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen. Kasvatuskumppanuudessa vanhemmat ja päivähoidon henkilöstö ovat tasavertaisia, mutta erilaisia lapsen tukijoita. (Järvinen ym. 2007, 40–43; Vilén ym. 2010, 30)

3.2.1 Varhainen puuttuminen ja tukeminen

Varhaisen puuttumisen käsite on tullut Suomeen vuosituhannen vaihteessa. Käsitteen kiinnittyminen suomalaiseen sosiaalipolitiikkaan on ollut nopeaa ja se on juurtunut puhe- ja toimintakulttuureihin. Sosiaalityön käytäntöjä ohjeistavan Sosiaalityön käsikirjan mukaan varhainen puuttuminen on osa sosiaalialan ja – työn ammattikäytäntöjä. Varhainen puuttuminen on kirjattu uutena toimenpiteenä lastensuojelulakiin, joka tuli voimaan vuoden 2008 alussa. (Satka 2010, 182–185.).

Useimpien suomalaisten tietoisuuteen varhaisen puuttumisen idea on levinnyt sosiaali- ja terveysministeriön 2001- 2005 käynnistämän ja koordinoiman Varpu-hankkeen myötä. Varhaisen puuttumisen ajatuksen juurtumista edisti laaja poliittinen kannatus. Varhainen puuttuminen sisältyi muun muassa Matti Vanhasen hallituksen molempiin ohjelmiin, sosiaalialan kehittämishankkeeseen, sisäministeriön koordinoimaan sisäisen turvallisuusohjelmaan sekä opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan 2003- 2008. (Satka 2010, 185–186)

Nykyisin varhaisella puuttumisella lasten erityisen tuen tarpeesta ymmärretään lapsen asioihin tarttumista silloin, kun aikuisessa herää huoli lapsesta. Varhainen

puuttuminen on monitasoinen ilmiö, jossa on huomioitava lapsen elämänpiiri ja ympäristö kiinteänä kokonaisuutena. Huolenaiheet voivat liittyä lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen ja olosuhteisiin. Huoli voi liittyä myös äidin jaksamiseen tai koko perheen hyvinvointiin. Vanhempien parisuhde on perheen ydinsuhde, jonka vahvistaminen varhaisessa vaiheessa on lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin kannalta tärkeää ennaltaehkäisevää perhetyötä. (Huhtanen 2004, 188–19; Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 99.)

Varhainen puuttuminen käsittää ennalta ehkäisevän toiminnan (prevention) ja korjaavia toimenpiteitä (interventio). Interventio määritellään ulkoapäin tulevaksi ohjatuksi väliintuloksi, jolla pyritään vaikuttamaan lapsen tai perheen käyttäytymiseen. Preventio, ennaltaehkäisevä toiminta, toteutuu erilaisten korjaavien toimenpiteiden kautta. Tavallisesti preventiossa erotetaan kolme tasoa, jotka eroavat toisistaan ajankohdan ja päämäärän mukaan. Primaariprevention tavoitteena on vähentää ja ehkäistä ongelmien ilmenemistä yhteisössä normaaliväestöön kohdistuvien interventioiden avulla. Sekundaarisessa eli aikaisessa interventiossa yritetään vähentää jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta. Tertiaarisessa preventiossa tavoitteena on minimoida häiriöiden aiheuttama toimintakyvyttömyys kuntouttavilla toimenpiteillä. (Huhtanen 2004, 188–192.)

Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan useita yhteistyössä toimivia asiantuntijoita ja hyvä yhteistyösuhde, joka luo perustan perheen tilanteeseen perehtymiseen. Yhteiskunnallisena toimintana varhainen puuttuminen on ennalta ehkäisevää toimintaa, joka sisältää ennaltaehkäisevän toiminnan yksilön ja yhteisön elämän laadun sekä hyvinvoinnin edistämisen perustaksi. (Huhtanen 2004, 188–192, Tapio, Seppänen, Hyppönen, Janhunen, Prusila, Salo, Toivanen, Vilén 2010, 120, Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 99.).

Perheen elämään voi liittyä tilanteita, joihin tulee puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja moniammatillisena yhteistyönä. Tällaisia erityistilanteita, jotka koskettava koko perhettä, ovat:

- sisaruksen sairaus tai lapsen kuolema,
- äidin synnytyksen jälkeinen masennus tai herkistyminen,

- vanhempien psyykkiset sairaudet,
- lasten kaltoinkohtelu,
- väkivalta parisuhteessa,
- vanhempien päihdeongelma,
- parisuhde- ja seksuaalivaikeudet,
- avo- tai avioerotilanne, eristäytyneet perheet,
- muutto uudelle paikkakunnalle,
- etnisiin vähemmistöihin kuuluvat perheet ja
- monimuotoiset perheet.

Lisäksi erityistilanteen perheessä voi aiheuttaa vanhemman vakava sairaus tai työttömyys, omaisen kuolema, sairaus tai onnettomuus, joka aiheuttaa myös lapselle surua. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 229–255.)

3.3 Lastensuojelun perhetyö

Lastensuojelullisin perustein tehtävä perhetyö on perheelle maksutonta, lastensuojelullista, suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä ja se on osa lastensuojelun palvelujärjestelmää. Työ on usein myös tehostettua toimintaa perheen ja lapsen tueksi. Lastensuojelun perhetyötä tehdään moniammatillisesti ja perheelle voidaan määrätä tukitiimi, jonka kokoonpano määritellään asiakkaan tuen tarvetta vastaavaksi. Tavoitteena on perheen tilanteen tarkempi selvittely ja arviointi sekä työskentely yhdessä yhteisesti hyväksytyn muutoksen aikaansaamiseksi. (Järvinen ym. 2007, 43–44)

Lastensuojelun perhetyön asiakkaat tulevat asiakkuuteen yleensä siinä vaiheessa, kun perheen ongelmat ovat jo kasautuneet ja kriisiytyneet. Kun perheen tilanne ja olosuhteet eivät takaa lapselle turvallista elämää, voidaan perhetyön avulla puuttua perheen elämään, vaikka perhe ei itse huomaisi avun ja tuen tarvetta. Lastensuojelun sosiaalityössä perheet voidaan velvoittaa ottamaan perhetyö vastaan ja tuki ja kontrolli ovat avoimesti läsnä. Moniongelmaisissa perheissä perhetyö yksin voi olla riittämätön tukimuoto. Työskentely perheen kanssa kestää yleensä pitkään. (Järvinen ym. 2007, 43–44).

Kuntouttava perhetyö on erityisperhetyötä, jossa perhetyön ammattilaiset työskentelevät yhdessä perheen kanssa tavoitteellisesti jonkin erityistilanteen vuoksi. Lastensuojelullisen perhekuntoutuksen tavoitteena on edistää ja tukea kodin olosuhteiden vuoksi vaikeuksissa olevien lasten ja nuorten mahdollisimman hyvää kasvua ja kehitystä. Perheiden ongelmat ovat yleensä kasautuneita ja kärjistyneitä. Kuntoutuksen aloittamisen syitä ovat muun muassa huoli vanhempien jaksamisesta, vanhempien päihde- ja/tai mielenterveysongelmat, perheväkivalta, perheen vakavat vuorovaikutusongelmat, lasten koulunkäyntivaikeudet ja käytöshäiriöt sekä kasvatukseen liittyvät pulmat. Kuntoutuskokonaisuus rakennetaan perheen tarpeita ja tavoitteita vastaavaksi. Työskentelyn tavoitteena on olemassa olevan tilanteen pysäyttäminen ja muutoksen aikaansaaminen. (Järvinen ym. 2007, 46).

4 Tutkimuksen tarkoitus ja toteutus

4.1 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, millaisia tarpeita nurmekselaisilla alle kouluikäisten lasten perheillä on tukeen ja ohjaukseen omassa arjessaan. Lisäksi selvitettiin, miten ennaltaehkäisevää perhetyötä tulisi kehittää Nurmeksessa.

Tutkimuksessa selvitettiin kunnan, terveyskeskuskuntayhtymän ja evankelisluterilaisen seurakunnan lapsi- ja perhetyötä tekevien viranhaltijoiden näkemyksiä kokemustensa perusteella lapsiperheiden arjen tuen tarpeista. Ennaltaehkäisevän perhetyön kehittämisehdotuksia kysyttiin samoilta viranhaltijoilta.

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusotteena opinnäytetyössä oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Lähtökohtana kvalitatiiviselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen ja ajatus siitä, että todellisuus on moninainen. Tyypillistä kvalitatiiviselle tutkimukselle on, että tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan olosuhteiden mukaan –

tutkimus saattaa elää ja muuttaa muotoaan. Laadulliselle tutkimukselle ominainen piirre on se, että tieto, jota kerätään, liittyy aina ihmisten tuottamiin merkityksiin. Kohdejoukko tutkimukseen valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tutkittavien joukko on useimmiten pieni. Kvalitatiivisen tutkimuksen yleisimmin käytetyt aineistokeruunmenetelmät ovat erimuotoiset haastattelut, havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. (Eskola & Suoranta 1999, 15; Hakala 2001, 20)

Opinnäytetyössäni päädyin laadulliseen tutkimusotteeseen, koska halusin kuulla Nurmeksessa lapsi- ja perhetyötä tekevien työntekijöiden henkilökohtaisia näkemyksiä perheiden tuen tarpeista heidän omassa työssään saamiensa kokemusten ja tietojen perusteella. Kvalitatiiviseen tutkimukseen päädyin myös siksi, että haastateltavien määrä oli kahdeksan henkilöä ja henkilökohtaiset haastattelut mielestäni toimivat parhaiten tämän tutkimuksen aineistoa kerättäessä.

4.3 Teemahaastattelu

Tutkimuksen haastattelumuotona oli teemahaastattelu. Teemahaastattelussa on oleellista yksityiskohtaisten kysymysten sijaan se, että haastattelu etenee tiettyjen ennalta määrättyjen teemojen varassa. Keskeistä teemahaastattelussa ovat ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset. Teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet ovat kaikille samat. Haastattelu on vuorovaikutteinen keskustelu haastateltavan kanssa. Tällaisessa vuorovaikutustilanteessa on mahdollista suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa ja saada esiin mahdollisia vastausten taustalla olevia motiiveja Haastateltavalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä. ja haastattelu sallii täsmennykset ja antaa mahdollisuuden saada kuvaavia esimerkkejä tutkimusaiheeseen liittyen. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 36, 48; Eskola & Vastamäki 2001, 24).

Tutkimukseeni haastattelin viranhaltijoita, jotka työskentelevät Nurmeksen kaupungin sosiaalitoimessa, Nurmeksen ja Valtimon terveydenhuollon kuntayhtymässä ja Nurmeksen evankelis-luterilaisessa seurakunnassa. Haastateltaviin kuuluu äitiys- ja lastenneuvolan, kouluterveydenhuollon, päivähoidon, sosiaalitoimen kasvatus-

ja perheneuvolan ja seurakunnan lapsi- ja perhetyötä tekeviä henkilöitä. Haastateltavat valikoin sillä perusteella, että he ovat oman työtehtävänsä vuoksi tekemisissä nurmekselaisten alle kouluikäisten lasten perheiden kanssa omassa työssään säännöllisesti. Kaikkien työtehtäviin kuuluu ennaltaehkäisevää perhetyötä.

Työntekijöiden työkokemus omasta työstään vaihteli noin viidestä vuodesta aina lähes neljäänkymmeneen vuoteen. Työtehtävät olivat saattaneet muuttua työuran aikana, mutta kaikki olivat kuitenkin aina tehneet lapsi- ja perhetyötä omissa tehtävissään, vaikka kenenkään työnimikkeenä ei ole eikä ole ollut perhetyöntekijä.

Haastattelut tein kesäkuukausien (toukokuu-elokuu) aikana vuonna 2012. Olin yhteydessä jokaiseen haastateltavaan etukäteen puhelimitse. Puhelinkeskustelussa kerroin alustavasti tutkimuksestani ja sovin työntekijän kanssa hänelle sopivan haastattelupäivän ja –ajan. Kaikki haastattelut tehtiin työntekijöiden työaikana.

Haastattelut toteutettiin haastateltavien työpaikoilla; työntekijän omassa työhuoneessa tai organisaation kokoushuoneessa, joka tarjosi mahdollisimman rauhallisen tilan haastattelun ajaksi. Haastattelut kestivät reilusta tunnista reiluun kahteen tuntiin. Kaikki haastattelut tehtiin yksilöhaastatteluina ja haastatteluvastaukset kirjasin muistiin haastattelutilanteen aikana. Käsin muistiinkirjoittamisen koin itse parhaimpana vaihtoehtona vuorovaikutteisissa haastattelutilanteissa

Haastattelurungon (Liite 1) teemat suunnittelin etukäteen tutkimustehtävän ja teorian pohjalta. Keskeiset haastatteluteemat olivat perheiden tuen tarpeet heidän arjessaan sekä perhetyön kehittämisen tarpeet Nurmeksessa.

4.4 Aineiston analyysi

Haastatteluaineiston analysoin induktiivisella sisältöanalyysillä. Induktiivisessa päättelyssä keskeistä on aineistolähtöisyys. Aineistolähtöisessä sisällön analyysissä ensimmäinen vaihe on teemoittelu, jolloin aineistolta kysytään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. Pelkistämisen jälkeen auki kirjoitettua aineistoa ryhmitellään tutkimusongelman kannalta keskeisiin aiheisiin. Samaa tarkoittavat ilmaisut yhdistetään samaksi

luokaksi ja annetaan sen sisältöä kuvaava nimi. (Eskola & Suoranta 1999, 174–176; Hirsjärvi & Hurme 2000, 136; Tuomi & Sarajärvi 2003, 111–112).

Kun aineisto on tallennettu, tutkija voi joko kirjoittaa aineiston tekstiksi tai tehdä päätelmiä suoraan tallennetusta aineistosta. Päätelmien tekeminen on helpointa silloin kun haastateltavia on ollut muutamia ja haastattelu ei ole kestänyt pitkään. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 143).

Kirjoitin haastattelutilanteissa saamani vastaukset ylös. Haastatteluissa kirjallista käsinkirjoitettua aineistoa kertyi kaikkiaan 20 sivua. Tämän aineiston lisäksi osa haastateltavista antoi minulle haastattelun aikana kirjallista aineistoa, joka liittyi heidän työhönsä. Saatuani kaikki haastattelut tehtyä, kirjoitin käsinkirjoitetut vastaukset puhtaaksi ja koodasin haastattelut (H1-H8) aikajärjestykseen, jossa haastattelut olin tehnyt. (Liite 2.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä ensimmäinen vaihe on teemoittelu, jolloin aineistolta kysytään tutkimustehtävän mukaisia kysymyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 111–112.). Haastatteluvastauksista alleviivasin eri väreillä esille tulleita teemoja lapsiperheiden arjen tukemisesta sekä perhetyön kehittämisestä. Haastatteluaineistossa esille tulleet asiat lapsiperheiden arjen tuen tarpeista ja perhetyön kehittämisestä alkoivat kertautua. Teemoina tulivat esille teorian pohjalta lapsiperheiden arjen tuen tarpeista seuraavat asiat:

- vanhemmuuden tukeminen,
- erityislapset,
- arjen hallinta,
- parisuhde ja parisuhteen kriisit sekä
- sosiaaliset verkostot.

Perhetyön kehittämisen osalta teemoja olivat haastattelujen perusteella:

- perhetyöntekijän palkkaaminen ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja
- kunnan kotipalvelun resurssien lisääminen perheiden avustamiseen.

Teemoittelun jälkeen jaoin aineistoa edellä mainittuihin teemoihin alateemoihin. Alateemat kuvasivat, mitä asioita liittyy eri teemoihin. (Liite 2.)

5 Tutkimustulokset

5.1 Arjen tuen tarpeet perheissä

Haastateltavieni mielestä perhetyypeillä tai vanhempien iällä ei ole suurta merkitystä, kun ajatellaan tarpeita arjessa tukemiseen. Kaikilla perhetyypeillä ja kaikenikäisillä vanhemmilla on erilaisia perheeseen, arkeen, vanhemmuuteen ja parisuhteeseen liittyviä tuen ja neuvonnan tarpeita. Toisilla perheillä tuen tarpeet ovat hyvin lyhytaikaisia ja toisilla kestoltaan pidempiaikaisia.

> H8: *Kaikki perheet saattavat tarvita joskus apua ja tukea. Avun ja tuen tarve ei ole sidonnainen koulutus- tai tulotasoon.*

> *H4: Iäkkäämmätkin vanhemmat tarvitsevat apua – tuen tarvitseminen arkeen ei ole kiinni vanhempien iästä.*

Haastattelujen perusteella keskeisimpiä asioita, joissa tukea tarvitaan, olivat vanhemmuus, erityislapset, arjen hallinta, parisuhde ja parisuhteen kriisit sekä sosiaalisten verkostojen luominen. Vanhemmuudessa tukea tarvitaan ennen kaikkea silloin, kun vanhemmat, äiti tai isä tai molemmat vanhemmat, uupuvat ja väsyvät arjen hoitamiseen. Väsymisen syynä ovat usein työn ja arjen yhteensovittaminen, puolison työskentely toisella paikkakunnalla arkipäivien ajan, monilapsinen perhe ja vuorotyö. Yksinhuoltajuus on yksi tekijä, joka saattaa aiheuttaa väsymystä ja uupumusta, koska vastuu arjesta on vain yhdellä vanhemmalla suurimman osan ajasta. Joissakin perheissä tuen tarvetta on myös silloin, kun perheen äiti kärsii synnytyksen jälkeisestä masennuksesta.

Vanhemmuuteen liittyy paljon epävarmuutta siitä, miten toimia vanhempana erilaisissa tilanteissa ja mitä tehdä erilaisissa ongelmatilanteissa, joita perheessä kohdataan. On myös vanhempia, jotka ovat epävarmoja siitä, miten pientä lasta pitää hoitaa, millaista ruokaa lapselle tulee tarjota ja miten lapsen kanssa pitäisi leikkiä. Kyseessä on siis hyvin pieniä arkielämän asioita, jotka kuitenkin saattavat muodostua isoiksikin ongelmiksi, ellei niitä huomata ja huomioida riittävän ajoissa.

> H7: *Vanhemmuus ei ole tähtitiedettä! Joskus tunnutaan niin luultavan.*
>
> *H8: Vanhemmat eivät aina ymmärrä merkitystään lapselle. Vanhempi on aina lapselle numero yksi.*
>
> *H3: Lapset, siis osa lapsista, on nälkäisiä maanantaisin. Viikonloppuna ei ole syöty kunnolla tai on syöty vain karkkia.*
>
> *H7: Lapset hyljättyinä kotona vanhempiensa kanssa.*
> *Lapsen läsnäoloa tai poissaoloa ei huomata, ei edes pienen lapsen.*
>
> *H8: On muistettava, että tavallinen arki on perheen laatuaikaa!*

Vanhemmissa löytyy myös vanhempia, joilla vanhemmuus on niin sanotusta kadoksissa eivätkä vanhemmat ymmärrä vanhemman vastuita ja rajojen asettamista lapsilleen. Haastatellut työntekijät ovat myös huomanneet, että vanhempien huumeiden ja alkoholin käyttö on lisääntynyt, mikä aiheuttaa enenevässä määrin huolta perheen tilanteesta.

Erityislapsilla haastateltavat tarkoittivat erityishuomiota tai – hoitoa vaativia lapsia, mutta myös eroperheiden lapsia. Avio- tai avoerot eivät aina suju aikuismaisesti ja asiallisesti, vaan voivat aiheuttaa ongelmia perheen uudelleen järjestelyissä vaikuttaen lapsiin. Lapsia käytetään joskus pelinappulana erotilanteessa pitkänkin aikaa jopa eroprosessin jälkeen.

H3: *Avioerotilanteessa tukea vanhemmille vanhemmuuteen – lapsen näkökulmasta. Lapsi tarvitsee molemmat vanhemmat.*

Erityislapsista keskusteltaessa tuli haastatteluissa esiin arvio siitä, että nykyisin lapset ovat haastavia ja vaativia, vaikka olisivat niin sanottuja normaaleja lapsia. Haastavuutta lisää se, että monilla lapsilla on paljon harrastuksia, joiden hoitaminen vapaa-aikana saattaa olla vanhemmille suuri rasite sekä ajallisesti että taloudellisesti. Lasten haastavuus saattaa olla vanhemmille hyvinkin uuvuttavaa.

H3: *Lapset ovat haastavampia nykyisin – miksi, siihen on vaikea vastata. Vanhemmat ja erityisesti yksinhuoltajat eivät jaksa."*

Erittäin suurena ongelmana haastateltavat pitivät sitä, että lapsen tai vanhemman äkillisen sairastumisen, esimerkiksi flunssan, ajaksi on vaikeaa saada apua kotipalvelusta. Apua tarvittaisiin erityisesti myös niissä tapauksissa, kun lapsen sairaus kestää yli kolme työpäivää. Monilapsisissa perheissä lapset saattavat sairastaa peräkkäin pidemmän aikaa. Kaikilla vanhemmilla ei ole tukiverkostoja, joiden apuun voi tällaisissa tapauksissa turvautua. Apua siis toivotaan saatavan esimerkiksi kotipalvelusta helpommin, kuin mitä se nykyisin on mahdollista.

H2: Vanhan ajan kodinhoitajat takaisin! Vanhemmat tarvitsevat konkreettista apua esimerkiksi sairaustapauksissa.

H6: Kodinhoitajia perheille. Suuri on huoli perheistä, joissa on ongelmia jaksamisen ja mielenterveyden vuoksi.

Arjen hallinnasta keskusteluissa tuli esiin se, että arki saattaa olla kadoksissa jo toisessa tai jopa kolmannessa sukupolvessa ja avuttomuus on jatkumo. Avuttomuus kotitöissä, arjessa suoriutumisessa ja lasten hoitamisessa ei kuitenkaan ole ikäkysymys, vaan avuttomuutta ja osaamattomuutta ilmenee niin nuorten vanhempien perheissä kuin jo iäkkäämpienkin vanhempien perheissä. Muutamat haastateltavat sanoivat, että joskus iäkkäämpi äiti, joka on hankkinut ensimmäisen lapsensa varhaisessa keskiiässä, on avuttomampi lapsen kanssa kuin niin sanottu teiniäiti..

Kodin hoitamiseen liittyviä asioita ei hallita tai ei osata tehdä. Näihin kodin arjen askareisiin lukeutuu erityisesti ruoan taloudellinen valmistaminen ja ruoan valmistaminen yleensä sekä kodin siivoaminen ja vaatehuolto.

> H2: *Omista vanhemmista ei ole tukea, arki on kadoksissa jo toisessa tai kolmannessa polvessa. Ei ole ollut mallia vanhemmuuteen."*

> *H7: Uusavuttomuus ei ole ikäkysymys. Välillä tuntuu siltä, että nuori äiti osaa luonnostaan hoitaa lasta hyvin kun taas iäkkäämpi äiti tarvitsisi käyttö- ja toimintaohjeet vauvaansa varten."*

Monilapsisissa, alle kouluikäisten lasten perheissä arki saattaa sujua hyvin, mutta aiheuttaa vanhemmalle tai vanhemmille väsymystä ja uupumusta. Erityisesti väsymys on uhka silloin, kun toinen vanhemmista on työssä viikot toisella paikkakunnalla ja arjen hoitaminen on yhden vanhemman vastuulla suurimman osan viikkoa.

> *H8: ... kun äiti ei enää jaksa, se on katastrofi koko perheelle. Väsymisestä pitäisi – pitää uskaltaa kertoa "*

Monien perheiden ongelmana on vuorokausirytmi, jossa perheet tarvitsevat haastateltavien mukaan selkeästi tukea ja ohjeistusta ymmärtääkseen, kuinka tärkeää selkeä rytmi on niin lapsille kuin vanhemmillekin. Vuorokausirytmiin kuuluvat säännölliset, terveelliset ruokailut ja riittävät lepoajat.

Parisuhde saattaa kärsiä siitä, että vanhemmilla ei ole tai heille ei jää aikaa yhteiseen vapaa-aikaan. Yhteisen vapaa-ajan vietolla tarkoitetaan yhteistä aikaa muutoinkin kuin television katselua kotona lasten mentyä nukkumaan. Yhteisen vapaa-ajan vähyyteen vaikuttavat muun muassa vuorotyö, työskentely muualla kuin kotipaikkakunnalla ja lastenhoitoavun saaminen.

Perheissä on hyvin yleistä, että äiti on perheessä keskiössä ja isä jää huomioimatta. Isät saattavat kokea turhautumista ja tarpeettomuuden tunnetta siitä, että heitä ei riittävästi huomioida vastuullisena vanhempana.

> *H3: Isällä on kova kynnys sanoa, että tarvitsee apua.*
> *Normi-isä pyytää apua, mutta ei tarvitsija.*

Parisuhteen kriisejä tulisi pyrkiä ennaltaehkäisemään. Huomion kiinnittäminen perheissä myös vanhempien parisuhteen hyvinvointiin saattaisi haastateltavien mielestä jopa ennaltaehkäistä avo- ja avioeroja jonkin verran.

Sosiaaliset verkostot ja suhteet ovat yllättävän suppeita lapsiperheillä, erityisesti alle kouluikäisten lasten perheissä. Monilla vanhemmilla on Facebook- kavereita, mutta hyvin vähän ystäviä ja tuttavia, joita tavataan säännöllisesti ja joiden kanssa voi keskustella omista asioistaan ja joilta mahdollisesti voisi saada jopa apua arkeensa. Sosiaaliset kontaktit, vertaistuki ja vuorovaikutus samassa elämäntilanteessa olevien ihmisten kohtaaminen on monille tärkeä asia, jota tietokone tai Facebook ei voi korvata. Haastateltavien mielestä monet perheet saattavat olla jopa jollain tapaa syrjäytyneitä sosiaalisissa suhteissaan.

Sosiaalisten verkostojen ja ystävyyssuhteiden luominen on hyvin tärkeää paikkakunnalle vasta muuttaneille perheille. Pienelle paikkakunnalle kotiutuminen voi viedä aikaa, samoin kuin uusien ihmissuhteiden luominen.

> *H6: Vanhemmat voivat olla syrjäytyneitä – tehdään hulluna töitä tai ainakin mies on aina töissä, että saataisiin hoidettua velat. Tai syrjäydytään työttömyyden vuoksi.*

> *H6: Syrjäytymisen syyt ovat monisäikeisiä – henkinen hyvinvointi, sosiaalinen eristäytyminen – ei ole ystäviä, ei vertaistukea, ei tukiverkostoa. Eletään koneaikaa, Facebook, mutta se ei korvaa oikeita keskusteluja ja sosiaalisia suhteita.*

Kaikilla perheillä ei myöskään ole perheen tukiverkostoja, kuten isovanhemmat tai muut sukulaiset, paikkakunnalla tai lähiseudulla, joita voitaisiin tarvittaessa hyödyntää arjen tuen tarpeissa. Monet isovanhemmat ovat vielä työelämässä ja heillä on muutoinkin oma elämä, josta irrottautuminen avuksi voi olla hankalaa.

Tosiasia haastateltavien mielestä on myös se, että kaikilla perheiden vanhemmilla ei ole sellaisia omia vanhempia ja sukulaisia, joilta voisi saada asiallista ja luotettavaa tukea ja apua. Vanhemmat ja sukulaiset saattavat itse olla hankalassa elämäntilanteessa tai esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmaisia.

5.2 Ennaltaehkäisevän perhetyön kehittäminen Nurmeksessa

Haastatteluissa viranhaltijoilta kysyttiin myös heidän näkemyksiään siitä, miten ennaltaehkäisevää perhetyötä tulisi kehittää Nurmeksessa perheiden arjen tuen tarpeiden näkökulmasta.

Vastaukset jakautuivat selkeästi kahteen ryhmään: perhetyöntekijän palkkaaminen ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja kunnan kotipalveluun resurssien lisääminen perheiden avustamiseen.

Kotipalvelusta on viranhaltijoiden mielestä nykyisin hyvin vaikeaa saada konkreettista kotihoidon apua perheisiin varsinkin lyhyellä varoitusajalla. Apua tarvittaisiin ennen kaikkea sairaustapauksissa, jotka voivat johtua joko vanhemman tai lapsien sairastumisesta äkillisesti. Useat vanhemmat tarvitsivat sairaustapauksissa apua erityisesti lasten hoitamiseen vanhemman sairastaessa tai kun lapsi sairastaa enemmän kuin kolme työpäivää. Töiden järjestäminen ja sairausloman saaminen lapsen tai lasten pidempiaikaisen sairauden vuoksi voi olla hankalaa.

Perhetyöntekijän palkkaamista ennaltaehkäisevään perhetyöhön pidettiin tärkeänä. Perhetyöntekijän työpiste tulisi kuitenkin olla sellaisessa paikassa, että se olisi niin sanottu matalan kynnyksen paikka perheille. Suurin osa haastateltavista oli sitä mieltä, että perhetyöntekijän työpisteen tulisi sijaita äitiys- ja lastenneuvolan yhteydessä.

Neuvolat tavoittavat suurimman osan lapsiperheistä ja neuvola mielletään yleensä miellyttäväksi paikaksi asioida. Sosiaalitoimen yhteydessä toimiminen saattaisi nostaa kynnystä asioida perhetyöntekijän kanssa, koska monelle perheelle sosiaalitoimessa asioiminen saattaa herättää kielteisiä tunteita tai jopa pelkoja.

> H8: *Toimipisteenä neuvola, ajateltava kuitenkin ennakkoluulottomasti, miksei toimipiste voisi olla vaikka kirjastossa?*
>
> *H1: Matalan kynnyksen palvelu, johon tulee olla helppo ottaa yhteyttä. Lähdettävä liikkeelle palvelusta, ei hallinnosta.*
>
> *H6: Matalan kynnyksen paikka. Sosiaalitoimi pelottaa monia vanhempia – lastensuojelun peikko.*

Ennaltaehkäisevää perhetyötä tekevän perhetyöntekijän toivotaan jalkautuvan konkreettisesti perheisiin kotikäynnein, myös niin sanottuihin perusperheisiin eikä vain ongelmaperheisiin. Tavallisetkin perheet saattavat tarvita ja tarvitsevat joskus tukea arkeensa ilman, että perheessä on erityisiä ongelmia.

> H1: *Matalan kynnyksen paikka, johon voi tulla pienelläkin huolella. Arkipäivän neuvontaa arjen pieniltäkin tuntuvissa asioissa.*

Perhetyöntekijän rooli ei kuitenkaan saa olla kotipalvelun työntekijän rooli konkreettisessa kodin- ja lastenhoidon avussa vaan enemmänkin kuunteleva, keskusteleva, neuvova ja tukea antava henkilö perheille. Työn tulisi olla varhaista huomioimista – kysymistä, kuuntelemista ja välittämistä – ja aikaa keskusteluihin, jotka ovat tärkeitä vanhemmille ja perheille.

> H4: *Miten toimit vanhempana, miten teet vanhempana, kotikäynnit. Kysy ja kuuntele. Huomioi ajoissa.*
>
> *H7: Henkinen tuki, olkapää.*

H5: Kuunneltava asiakkaan ääntä suunniteltaessa ja kehitettäessä toimintaa.

Moni vanhempi on epävarma vanhemmuudesta, siitä, miten vanhempana tulee toimia ja mitä tehdä erilaisissa perhetilanteissa. Epävarmuus ei kuitenkaan aina tarkoita, että perheessä olisi erityisiä ongelmia. Keskustelut ja tukeminen voivat myös olla hyvä keino ennaltaehkäistä parisuhteen kriisejä tai perheiden kriisejä yleensä. Luottamussuhteen luominen perheisiin on keskeistä toiminnassa.

Perhetyöntekijän tehtäväksi nähtiin myös moniammatillisen verkoston luominen eri toimijoiden kesken, jotka jo nykyisin tekevät perhetyötä omalta osaltaan työssään. Samalla tulisi miettiä mahdollisia muita keskeisiä toimijoita, joiden olisi hyvä olla mukana verkostossa.

Perhetyöntekijän tehtävänkuvaan katsottiin kuuluvan haastateltavien näkökulmasta myös perheryhmien järjestäminen vertaistuen ja ystävyyssuhteiden solmimiseksi sekä sosiaalisien kontaktien luomiseksi, ryhmäyttäminen synnytysvalmennuksissa ja perheiden aktivointi osallistumaan erilaisiin perheille sopiviin tapahtumiin ja lapsiperheiden kursseihin ja tapaamisiin.

H8: *Toimintaryhmiä perheille, joissa erityislapsia esimerkiksi diabetes – vertaistuen saamiseksi.*

H8: Yhdessäoloa jonkin asian merkeissä. Yhteistoimintaa ja tapahtumia silloin tällöin, ei sitovasti, ei valistavaa, ei vaativaa. Lapsille peuhaaminen ja touhuaminen on tärkeää.

H8: Rompepäivät on tosi yhteisöllinen kaikenikäisten tapaamispaikka ja tapahtuma!

H5: Eläkeläiset, joiden lapsenlapset asuvat muualla, ja lapsiperheet, joilla ei ole isovanhempia paikkakunnalla, yhteisiin tapaamisiin.

H1: Tarvittaisiin perhe- ja parisuhdeleirejä.

6 Pohdinta

6.1 Tutkimustulosten tarkastelu

Tutkimustulokset nurmekselaisten perheiden arjen tuen tarpeista eivät poikenneet aiemmista tutkimuksista, eikä myöskään teoriassa esille tulleista asioista. Epävarmuus ja tietämättömyys vanhempana, uupuminen ja väsyminen perheen arjessa, äidin masennus ja yleensä arjen hallinta ovat tekijöitä, joihin perheet tarvitsevat apua ja tukea. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asioihin puuttuminen helpottaa perheen tilannetta. (Järvinen ym. 2012, 40–41.)

Parisuhteen erilaiset ongelmat ja avo- tai avioerotilanteet, sosiaalisten verkostojen niukkuus ja erityislapset aiheuttavat myös tarpeita perheiden tukemiseen ja ohjaamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004a, 98, 211–227.)

Anna-Stiina Suhosen ja Minna Salmen (2004) tutkimuksessa käsiteltiin työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista avo- ja aviopuolisoiden ja yksinhuoltajien näkökulmasta. Puolison työ ja siihen liittyvät järjestelyt ja muutokset asettavat haasteita arjelle ja parisuhteelle. Työn vuoksi yhteistä aikaa saattaa jäädä vähän ja kotityöt ovat vain toisen vanhemman vastuulla. Yksinhuoltajaperheissä tukiverkostoilla on suuri merkitys lasten ja yksinhuoltajan hyvinvoinnin kannalta. Tukiverkostoina ovat usein omat vanhemmat, mutta myös ystävät ja naapurit. (Suhonen & Salmi 2004, 74–88, 89–92.)

Maritta Törrösen (2012) mukaan äitien puheissa perhe-elämästä on paljon myönteisiä asioita, mutta myös mainintoja elämäntilanteen raskaudesta, jaksamattomuudesta, väsymyksestä, masennuksesta ja loppuun palamisesta. Lapset ovat äideille ilon lähde, mutta toiset äidit väsyivät lasten haastavuuteen. Myös sosiaalinen eristäytyminen luo paineita perhe-elämälle. (Törrönen 2012, 71–73.)

Vanhemmuuden tukeminen on neuvontaa ja ohjausta lapsen ja kodin hoitamiseen liittyvissä asioissa. Lapsi, kuten myös aikuinen, tarvitsee terveellistä ja monipuolista ruokaa säännöllisesti. Vuorokausirytmin säännöllisyys on tärkeää lapselle, mutta myös vanhemmille jaksamisen näkökulmasta. Perheiden säännöllisen vuorokausirytmin opettaminen ja merkitys on asia, jota perheille tulee korostaa ja, jossa tarvitaan ohjausta. Lapsen hoitamiseen liittyvät asiat ovat pieniä arjen asioita, joissa vanhemmat saattavat tuntea suurtakin epävarmuutta. Näitä asioita ovat esimerkiksi lapsen vaippojen vaihtaminen, lapsen pukeminen asianmukaisesti sään mukaan, lapsen ruoka ja rajojen asettaminen lapselle. Haastattelujen perusteella perheet, joissa on erityislapsia, kaipaavat ennen kaikkea mahdollisuuksia vertaistukeen ja apua kodinhoitoon eli edes lyhyitä lepohetkiä itselle.

Perheiden arjen hallinnassa on huomattavaa kodinhoitoon liittyvä avuttomuus. Kodinhoitoon liittyvät, kodin siistiminen ja vaatehuolto, ja ruoan valmistaminen ovat asioita, joissa useat perheet tarvitsevat ohjausta ja neuvontaa. Syinä tällaiseen avuttomuuteen katsottiin olevan kiire, mutta toisaalta myös se, että vanhemmat eivät ole saaneet omissa lapsuudenkodeissaan mallia kodinhoitoon ja ruoan valmistukseen liittyvissä tehtävissä. Nurmeksessa Marttayhdistyksen ja seurakunnan järjestämälle Kotirumba rullaamaan - kurssille on ollutkin runsaasti halukkaita osallistujia. Tällaisia kursseja tarvittaisiin lisää.

Perheiden kriisitilanteisiin katsottiin liittyvän ensisijaisesti avo- ja avioerot, jotka vaikuttavat koko perheeseen. Erotilanteet ovat usein hyvin vaikeita ja riitaisia, joissa lapsia käytetään kiistakapuloina. Näissä tilanteissa vanhemmat tarvitsevat aikuisen apua ymmärtääkseen vanhemmuuden merkityksen ja tärkeyden kummankin vanhemman osalta lapselle.

Perheiden sosiaalisten verkostojen vähentyminen on haastateltavien mielestä jopa hälyttävää. Sosiaalisia verkostoja ei ole joko siitä syystä, että tehdään paljon töitä, eikä aikaa jää ystävyys- ja sukulaisuussuhteiden hoitamiseen tai työttömyyden vuoksi eristäydytään oman kodin seinien sisälle.

Perhetyön kehittämisestä haastatellut työntekijät olivat kaikki samaa mieltä siitä, että ennaltaehkäisevään perhetyöhön tulee saada palkattua henkilö. Perhetyöntekijän tehtävänä heidän mielestään on perheiden varhainen tukeminen eri tavoin. Toinen kehittämisen kohde, joka tuli voimakkaasti esiin, on kotipalvelun resurssointi myös perheiden konkreettiseen auttamiseen.

6.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin (tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu) ja reliabiliteetin (tutkimustulosten toistettavuus) käsittein. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnista ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen koherenssi (johdonmukaisuus) painottuu. Tutkimuksen ja etiikan yhteys on kahtalainen, toisaalta tutkimuksen tulokset vaikuttavat eettisiin ratkaisuihin, toisaalta eettiset kannat vaikuttavat tutkijan tieteellisessä työssään tekemiin ratkaisuihin (Tuomi & Sarajärvi 2003, 133- 135)

Tutkimukseni ei ole yleistettävissä, eikä se ole sen tarkoituskaan. Tarkoituksena oli selvittää nurmekselaisten lapsiperheiden arjen tuen tarpeita ja saada näkemyksiä työntekijöiltä, kuinka he haluaisivat ennaltaehkäisevää perhetyötä kehitettävän Nurmeksessa. Tutkimukseni osalta katsoin, että kahdeksan henkilön haastattelut olivat riittäviä, koska ryhmään kuuluivat keskeisimmät perheiden kanssa työtä tekevät tahot, ja haastatteluissa alkoi hyvin pian tulla esille samankaltaisia asioita. Jokainen tutkimus sisältää lukuisia eri päätöksiä, ja siten tutkijan etiikkaa koetellaan useita kertoja tutkimusprosessin aikana. Ongelmakohtia ovat muun muassa tutkimusaineiston keruuseen liittyvät ongelmat ja osallistumiseen liittyvät ongelmat. Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa tärkeimpinä eettisinä periaatteina ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. Periaatteena on, että haastateltava on antanut suostumuksensa asianmukaisen informaation perusteella (Eskola & Suoranta 1999, 209–213; Hirsjärvi & Hurme 2009, 20)

Luvat haastattelujen tekemiseen sain haastateltujen henkilöiden esimiehiltä. Haastattelut perustuivat kuitenkin vapaaehtoisuuteen ja haastateltavalle annettiin

mahdollisuus kieltäytyä. Haastateltavista kukaan ei kieltäytynyt haastattelusta. Haastattelun alussa korostin tutkimukseen osallistuville työntekijöille vaitiolovelvollisuuttani ja luotettavuutta, niin ettei tutkimustuloksissa voi tunnistaa yksittäisiä perheitä tai henkilöitä. Tutkimustuloksissa en erittele eri ammattiryhmien tai työyhteisöjen näkemyksiä.

6.3 Oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tekeminen oli haastavaa, mutta myös antoisaa kaikin puolin. Perhetyö laajana kokonaisuutena oli minulle henkilökohtaisesti uusi asia ja työtä tehdessäni opin paljon ja sain paljon uutta tietoa. Perhetyötä tehdään hyvin monella taholla Nurmeksessa ja yhteistyö eri toimijoiden kesken on näin ulkopuolisen silmin katsottuna ja korvin kuultuna hyvin verkostoitunutta ja toimivaa. Verkostoituminen on toki helppoa pienellä paikkakunnalla, jossa tekijät tuntevat toisensa ja heillä on jopa vuosikymmenien yhteistyösarka takanaan.

Arvostan suuresti työtä, jota haastattelemani työntekijät tekevät – perhetyö on vaativaa ja muuttuu koko ajan vaativammaksi. Perhetyötä tekevien tahojen edustajia on toki enemmänkin Nurmeksessa, mutta haastateltaviin valikoin vain kuntasektorin ja seurakunnan työntekijöitä.

Tutkimuksen tulokset omien subjektiivisten havaintojeni ja kokemuksieni mukaan nykyisessä työssäni tukevat toisiaan. Työskentelen nuorten kanssa, joissa on myös perheellisiä nuoria, jotka usein kertovat epävarmuudestaan vanhempana, avuttomuudestaan kotitöissä ja ennen kaikkea väsymisestä arjen hoitamiseen.

Pyrin siihen, että saan koko opinnäytetyöprosessin valmiiksi alle vuodessa. Kesän oli varannut opinnäytetyön tekemiseen. Jouduin kuitenkin toteamaan, että tämä tavoite ei tule onnistumaan. Haastatteluaikojen sopiminen kesälomakauden aikana ei ollut kovin helppoa. Aluksi tavoitteenani oli saada haastattelut tehtyä kesäkuun aikana, mutta käytännössä aikataulu venyi elokuun lopulle saakka työntekijöiden lomien vuoksi.

Syksyllä palasin jälleen palkkatyöhöni, jossa tehtävänkuvaani muutettiin hieman vaativammaksi. Tällöin jouduin jälleen toteamaan, että työn ja opiskelun yhdistäminen on vaikeaa yleensäkin, mutta erityisesti silloin kun joudut työssäsi perehtymään uusiin tehtäviin.

Aineiston analyysi ja teemoittaminen oli haasteellista. Työ oli välillä jätettävä ”lepäämään” ja palattava asiaan jälleen pienen tauon jälkeen. Samoin koin kirjoittamisen osalta, työ oli välillä siirrettävä syrjään ja palattava jälleen kirjoittamisen pariin tauon jälkeen. Silti omalle tekstilleen sokeutuu!

Syksyllä yksi merkittävä oppimisen asia oli se, että päätin olla itselleni armollinen ja olla kiirehtimättä liikaa työn kanssa. Työn valmistumiseen kohdistui paljon ulkopuolelta tulevia paineita, joihin jouduin vastaamaan syksyn ajan.

6.4 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämistoimet

Nurmeksen kaupungin valtuustoseminaarissa elokuussa 2012 päätettiin perustaa perhetyöntekijän tehtävä Nurmeksen terveyskeskuksen neuvolaan 1.6.2013 alkaen. Perhetyöntekijän palkkaamisella pyritään parantamaan lapsiperheiden varhaista tukemista. (Saatsi 2012; Nurmeksen kaupunki 2012.)

Opinnäytetyöstäni saa kuvauksen siitä, millaisia tarpeita nurmekselaisilla alle kouluikäisten lasten perheillä on arjen tukeen lapsi- ja perhetyötä tekevien työntekijöiden näkemysten ja kokemusten mukaan. Työssäni kuvataan haastattelujen perusteella myös sitä, millaisia toiveita ja ehdotuksia työntekijöillä on perhetyöntekijän tehtävään.

Perhetyöntekijän tehtävän toivottiin painokkaasti olevan asiakaslähtöistä, ei pelkkää hallinnollista työtä. Tulevaa tehtävää suunniteltaessa ja kehitettäessä tulisi mielestäni jatkotoimenpiteenä tehdä asiakashaastatteluja. Tässä työssä on haastateltu työntekijöitä, mutta seuraavana vaiheena tulisi olla asiakkaiden mielipiteiden, tarpeiden ja ehdotusten kuunteleminen.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24.

Hakala, J.T. 2001. Menetelmällisiä koetuksia. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (Toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 20.

Hirsjärvi, S. & Hurme. H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen – ennaltaehkäisevää ja korjaavaa toimintaa yhteiskunnan eri tasoilla. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (Toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 188–192.

Johansson, M. & Berg, L. 2011. Opastava yhteistyö perheiden kanssa. Espoo: Oriental xPress Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Porvoo: Bookwell Oy.

Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa Rönkä, A. Malinen, K. & Lämsä, T. (Toim.). Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy, 126–127.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (Toim.). Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoidossa. Tampere; Tammer.Paino Oy, 74–75, 77–79.

Kuronen, M. & Hokkanen, T. 2008. Vanhemmuuspuhe ja sukupuolen tutkimisen vaikeus. Teoksessa Sevón, E. & Notko, M. (Toim.). Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino, 27.

Lammi-Taskula, J. 2011. Perhe lähiyhteisönä. Teoksessa Lammi-Taskula, J. (Toim.). Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy, 17–18.

Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2004. Ulottuvuuksina aika ja elämänvaiheet. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 30–33.

Niskanen, R. 2012. Ongelmien ketju poikki. Tesso. Sosiaalipoliittinen aikakauslehti nro 5 2012. 16–21.

Nurmeksen kaupunki. 2012. Hyvinvointikertomus 2012.

Pohjola, K. 2005. Perhe ja lapsen perhe. Teoksessa Reijonen, M. (Toim.). Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 47–50.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (Toim.). Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 10–11.

Rönkä, A, Kinnunen, U. & Sallinen, M. 2005. Vanhempien työ ja lasten hyvinvointi. Teoksessa Takala, P. (Toim.). Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Edita Prima Oy.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (Toim.). Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Juva: WS Bookwell Oy, 15–17.

Saatsi, A. 2012. Kaupunginjohtaja. Nurmeksen kaupunki. Henkilökohtainen tiedonanto 2.9.2012.

Salmi, M.. 2004. Ulottuvuuksina aika ja elämänvaiheet. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (Toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 11–15.

Satka, M. 2010. Varhainen puuttuminen ja sosiaalityö. Teoksessa Laitinen, M. & Pohjola, A. (Toim.). Asiakkuus sosiaalityössä. Tallinna: Raamatutrukikoda, 182–185, 185–186.

Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Sevón, E. & Notko, M. (Toim.). Perhesuhteet puntarissa. Tampere: Tammer-paino, 13–14.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004a. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Oppaita 2004:14. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004b. Lastenneuvola perheiden tukena. Suuntaviivat lastenneuvolatoiminnan järjestämisestä kunnille. Julkaisuja 2004:13. Helsinki: Edita Prima Oy.

Suhonen, A-S & Salmi, M. 2004. Kahden kauppa: puolison merkitys. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (Toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. 74–88.

Suhonen, A-S. & Salmi, M. 2004. Yksin vastuussa arjesta. Teoksessa Salmi, M. & Lammi-Taskula, J. (Toim.). Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. 89–96.

Tapio, N., Seppänen, P., Hyppönen, T., Janhunen, T., Prusila, L., Salo, S., Toivanen R. & Vilén, M. 2010. Parisuhde ja vanhemmuus. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (Toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab, 120, 126–129, 132.

Terveydenhoitajaliitto ry. 2011. Karvinen. M. Sateenkaariperhe neuvolassa. Vinkkejä kohtaamiseen. http://www.terveydenhoitajaliitto.fi/.

Tilastokeskus. 2011. Perheiden määrän kasvu hidastui. .http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_tie_001_fi.html

Tuomi, J. & Sarajärvi, A.2003. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Törrönen, M. 2012. Onni on joka päivä. Lapsiperheen arki ja hyvinvointi. Tallinna. Raamatutrukikoda.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa Reijonen, M. (Toim). Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: Otava Kirjapaino Oy, 18–19, 31, 38, 40.

Vanhempainliitto. 2012. Tukea kasvatustyöhön ja vanhemmuuteen. http://www.vanhempainliitto.fi/vanhemmuus.

Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P. & Tapio, N. 2010. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (Toim.). Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Oy Nord Print Ab, 10–11, 12, 14, 24–25, 25–27, 29–32.

Wilskman, K. 2012. Syrjäytymisen stigma. Tesso. Sosiaali- ja terveyspoliittinen aikakauslehti nro 5 2012. 22–25.

HAASTATTELURUNKO

Taustatiedot

- Ammattinimike/tehtävä
- Työkokemus: kauanko olet ollut nykyisessä tehtävässä

Millaisia arjen tuen tarpeita alle kouluikäisten lasten perheissä on Nurmeksessa sinun näkemyksesi/työkokemuksesi perusteella?

- Oletko huomannut eroja erilaisten perhetyyppien osalta
- Onko vanhempien iällä merkitystä tuen tarpeeseen

Miten mielestäsi perhetyötä tulisi kehittää Nurmeksessa?

- Onko yleensä kehittämistarpeita vai toimiiko nykyisellään hyvin
  Millaisin keinoin ja menetelmin

Sisältöanalyysi

ARJEN TUEN TARPEET LAPSIPERHEILLÄ JA PERHETYÖN KEHITTÄMINEN

- ✓ Haastatteluaineiston litterointi
- ✓ Koodaus H1-H3 ajallisessa haastattelujärjestyksessä
- ✓ Teemoittelu alleviivauksin tekstistä, samankaltaisuudet/erilaisuudet
- ✓ Teemat:

  Lapsiperheen arjen tuen tarpeet:
  - vanhemmuuden tukeminen
  - erityislapset
  - arjen hallinta
  - parisuhde ja parisuhteen kriisit
  - sosiaaliset verkostot

  Perhetyön kehittäminen:
  - perhetyöntekijän palkkaaminen ennaltaehkäisevään perhetyöhön
  - kunnan kotipalvelun resurssien lisääminen perheiden avustamiseen

- ✓ Teemat alaluokat:
  - vanhemmuus – epävarmuus, uupumus, väsymys, masennus, vanhemmuus hukassa
  - erityislapset – sairaus, avio- tai avoero, haasteellisuus, harrastukset
  - arjen hallinta – sairaus, avuttomuus, osaamattomuus, arjen askareet, vuorokausirytmi
  - parisuhde ja parisuhteen kriisit – avio- tai avoero, yhteisen ajan puute, äitikeskiö, tukiverkostot
  - sosiaaliset verkostot – sosiaalisten kontaktien vähyys tai puute, Facebook, tukiverkostot, syrjäytyminen

  - perhetyöntekijä – matala kynnys, kotikäynnit, varhainen huomioiminen, moniammatillinen verkosto

  - kotipalvelun resurssit – sairaus, akuutti tarve